Västerås Släktforskarklubb

AROSIANA

Nummer 2/09 * Årgång 16 * Pris 20 kr

Mässhake i Ängsö kyrka, tillverkad på 1400-talet av pärlstickare Albertus Pictor. *Foto: Sven Olby*

Västerås Släktforskarklubb
Orgnr: 878001-8324
ISSN 1402-300

Föreningen bildades 1963 och har till ändamål att förena dem som är intresserade av släktforskning och liknande forskning. Vi har ca 480 medlemmar och är anslutna till Sveriges Släktforskarförbund.

Medlemsavgift 120 kr.
Familjeavgift 150 kr
Junioravgift (under 25 år) 20 kr
Plusgironummer: 96 054-2
Bankgiro: 5481-4843
Upplaga 520 ex.

Adressändring: Meddela kassören snarast, så att utskicken kommer fram till dig.
Artiklar, tips och uppslag mottages tacksamt av redaktionskommittén.

Styrelse:
Ordförande Sven Olby
Ragnaröksgatan 12
723 55 Västerås
Tel: 021-204 94
E-post: sven.olby@telia.com

Vice ordf. Ingemar Widestig
Lyckovägen 13
734 37 Hallstahammar
Tel: 0220-127 90
E-post:
ingemar.widestig@telia.com

Sekreterare Karin Jyrell
Stolphusgatan 4
723 53 Västerås
Tel: 021-84 15 88
E-post: karin.jyrell@tele2.se

Kassör Gunnar Andersson
Soldatgatan 8
723 45 Västerås
Tel: 021-12 35 48
E-post: gg.andersson@telia.com

Ledamot Kerstin Andersson
Uroxvägen 8
722 31 Västerås
Tel. 021-246 58
E-post: e-k-k-a@telia.com

Ledamot
Gunilla Laudon Andersson
Stenstuvägen 10
723 55 Västerås
Tel. 021-204 11
E-post:gunilla.laudon@tele2.se

Suppleant Ulla Sköld
Orkangatan 4
723 50 Västerås
Tel: 021-80 46 35
E-post:
ulla.skold@tele2.se

Suppleant Monica Holmgren
Gamla vägen 6
722 33 Västerås
Tel: 021-660 57
E-post:
hakanholmgren@telia.com

Adjungerad
Larsowe Roman
Kungsfågelgatan 14
724 69 Västerås
E-post: owerom@live.se

Redaktör:
Vakant
Finns det någon som ställer upp?

Redaktionskommitté:
Ulla Sköld
Se suppleant

Karin Jyrell
Se sekreterare

Ingemar Widestig
Se vice ordförande

Materialansvarig:
Gun Enwall-Larsson
Krysshammargränd 4
724 64 Västerås
Tel: 021-13 16 42
E-post: b-v.larsson@spray.se

Revisorer:
Maria Bäversten
Kakelg 6
722 09 Västerås
E-post: mariabaversten@
bredband2.com

Lennart Jonsson
Lerkärlsgatan 13
723 51 Västerås
Tel: 021-41 65 24
E-post: lennart33@tele2.se

Valberedning:
Brage Lundström
Södra Allégatan 20
722 14 Västerås
Tel: 021-143361

Peder Danielsson
Frödings väg 7
723 34 Västerås
Tel: 021-140547

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Albertus Pictor	3
Geddeholmssamlingen	4
Lita inte på andra	7
Segelleden Svanå-Fors	8
Nya medlemmar	10
Tortuna kyrka	11
Hülphers Genealogier	12
Min mormor minns tillbaka	13
Årsbok och tidningen ShF	17
Släktgårdsinventering	18
Svenska Konsulatsarkiv	19
Läsövning med lösning	20
Skolplanscher	21
Höstens aktiviteter	22
Bilder från medlemsmöten	23
Program	24

Adressen till klubbens hemsida:
www.arosiana.se

Bergslagsrötters hemsida är under uppbyggnad och har adressen:
www.genealogi.se/bergslagen

Manusstopp för nr 3/09 är 1 okt.

Ordföranden har ordet

Efter årsmötet har vi fått en ny styrelsemedlem, Gunilla Laudon Andersson, som vi hälsar välkommen. Samtidigt får vi avtacka Larsowe Roman som varit med i styrelsen sedan 1997.

Anbytarforum på Rötter är åter fritt att använda efter ett drygt år med avgift. Här kan du läsa och skriva inlägg om det mesta som rör släktforskning. Det är dock fortfarande obligatoriskt att registrera ett användarkonto.

För att bidra till hemsidans utveckling och drift finns det möjlighet att gå med i ”Rötters vänner” genom att betala 100 kronor. Se Rötterbokhandeln.

Nu finns delar av Västmanlands Länsmuseums samlingar av fotografier och föremål tillgängliga i en sökbar databas på Internet.

Gunilla Laudon Andersson

Från museets hemsida kan du leta dig vidare till "Sök i samlingarna" eller direkt på: www . sofie.vastmanlandslansmuseum. se

Där kan du sedan exempelvis titta på flygbilder ifrån Västmanlands län från 1930-60 talet. I databasen finns även bilder från länets industriminnen.

”Namn åt de döda” går nu in på sista halvåret. Det vore bra om några ville ta sig an Kila, Kumla, Möklinta och Tärna. Hör av dig till mig så fort som möjligt.

Det börjar bli populärt att undersöka bykistor och gårdsarkiv. Ibland hittar man till och med försvunna kyrkböcker. Känner du till någon bykista som vi kan skriva om, vill Karin Jyrell gärna ha den informationen.

Till sist vill jag uppmana alla medlemmar att ofta säkerhetskopiera era hårddiskar. För en månad sedan vägrade min dator att starta. Det mesta fanns som kopior, men vilket jobb det är att installera om allt från början!

Trevlig sommar önskar

Sven Olby

Albertus Pictor 1509-2009

Firandet av kyrkmålare och pärlstickaren Albertus Pictor fortsätter.

Under hela året kommer guidning och visning av målningar att ske i Dingtuna kyrka den första lördagen i månaden.

Vid vissa tillfällen i samband med visningar kommer musikaliska och andra evenemang att äga rum. Dessa kommer att annonseras inför varje tillfälle i Basilikan i Västeråstidningen.

På framsidan av tidningen finns en bild av en mässhake som förvaras i Ängsö kyrka. Den är tillverkad av grön sammet i Albertus Pictors verkstad i Stockholm på 1400-talet. Motivet är bl.a. S:ta Anna och två donatorsvapen, syftande på riddaren Fader Ulfsson (Sparre) och hans hustru Elin Niklisdotter (Natt och Dag). Mässhaken visas i färg på: www.arosiana.se

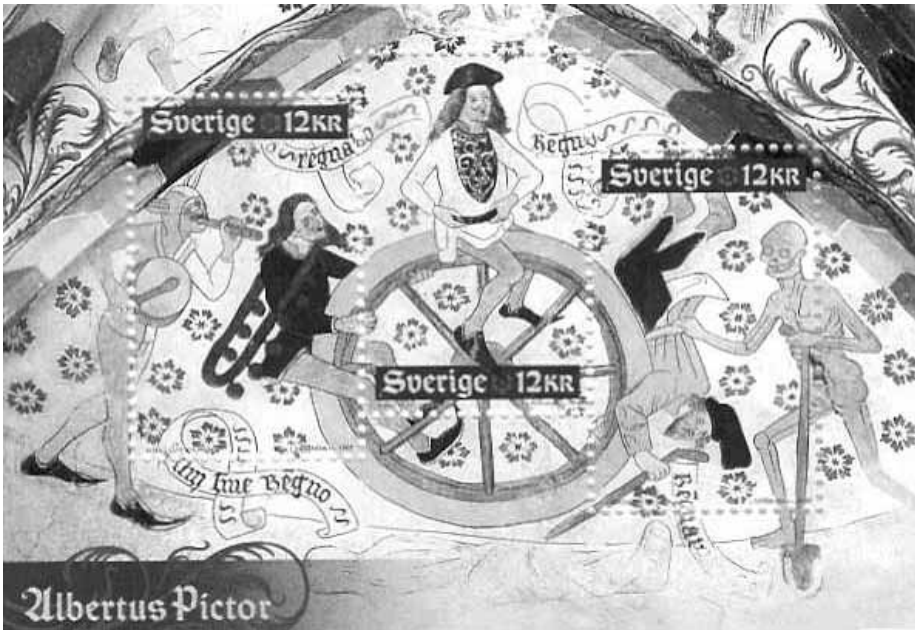

Så här ser frimärksarket ut som kom den 26 mars. Motivet är livshjulet i Härkeberga kyrka.

Geddeholms porträttsamling

Finns i representationsvåningen på Västerås slott

Sammanställda av Bengt Åke Andersson

Fortsättning från föregående nummer.

Följande skrivs om **konstnären** på: http://runeberg.org/sbh/b0425.html
Scheffel, Johan Henrik, porträttmålare. Född i Vismar d. 9 april 1690.
Föräldrar: doktor Martin Scheffel och Katarina Keller.
Sedan Scheffel utbildat sig i Tyskland, Holland och Frankrike, nedsatte han sig 1723 (enligt en annan uppgift redan 1721) i Stockholm, där han under en lång följd af år frambragte en mängd konterfej, hvilka vittna icke blott om utmärkt flit och noggrannhet utan äfven om stora konstnärliga anlag hos mästaren. Vid målare- och bildhuggareakademiens inrättande 1735 blef han en af dess första lärare, invaldes någon tid därefter till dess ledamot och erhöll direktörs titel af regeringen. Först vid fyllda sjuttiofem år nedlade han sin pänsel och flyttade till sin dotter och måg i Västerås, där han afled den 21 dec. 1781. Mängden af hans arbeten är oöfverskådlig; ett porträtt af Scheffel är en af de vanligaste företeelserna, och säkerligen uppgår antalet af hans ännu bevarade verk till flera tusental. Men hvad som härvid är att märka är, att han sällan eller aldrig vårdslösat ett enda af dessa talrika porträtt, som genast uppmärksammas genom det blida och älskvärda i uppfattningen samt det säkra och tekniskt fulländade i utförandet. Scheffel utbildade endast en elev af betydenhet, det var Per Krafft d.ä., som efter studier och resor i Tyskland sedan så mycket hedrade det Gustavianska tidehvarfvet.
Gift 1728 med Anna Margareta Bergstedt.

Dahlstedt, Petter Anton, f. ?, d. 1740.

PADs militära karriär:
Fänrik vid artilleriet,
löjtnant vid artilleriet 22/8 1717,
regementskvartermästare vid artilleriet 6/12 1729,
kapten vid artilleriet.

Giers (Girss), Petter Adam, f. 1694 i Stockholm, d. ?

PGs militära karriär:
Volontär vid fortifikationen och konduktör där 2/4 1717,
löjtnant vid Västra Skånska infanteriregementet 24/2 1718,
placerad vid Malmöska garnisonregementet 1723,
löjtnant vid artilleriet i Malmö 12/8 1730,
löjtnant vid artilleriet i Stockholm 27/10 1731,
regementskvartermästare vid artilleriet i Stockholm 13/11 1740,
kapten vid artilleriet i Stockholm 10/10 1741,
ej sårad.

Grissbach, Gustaf Fredrik
f. 29/8 1700 i Salnecke slott Enköping.
d. 22/11 1734 i Stockholm.
Son till Georg Fredrik Grissbach och hans hustru Margareta Metta Blixencrona.
GFG ligger begravd i Jakobs kyrka i Stockholm.
Adlig ätt nr 297 utgick på svärdssidan med Gustaf Fredrik G.

GFGs militära karriär:
Volontär vid fortifikationen,
underlöjtnant vid fältartilleriet 2/12 1719.

Heerdhielm, Henrik, f. 23/5 1695, d. 16/7 1734 i Stockholm.
Son till Henrik Scheffer, adlad Heerdhielm till Arnöberg i Arnö socken och hans hustru Maria Grubb.
Gift 20/2 1726 med Maria Gustafva Johanna Strömsköld (f. 1680), dotter till sekreteraren Andres Strömsköld. och hans hustru Magdalena Utterklo.
Adlig ätt nr 1258.

HHs militära karriär:
Volontär vid fortifikationen 1713,
överminör vid artilleriet i Stralsund 1715,
överfyrverkare vid artilleriet och underlöjtnant där 21/7 1718,
sekundärlöjtnant vid artilleriet 2/12 1719,
premiärlöjtnant vid artilleriet 3/9 1720.
Bevistade belägringen av Stralsund, blev där fången, men rymde.

Hägg, Ingemund
till Vänster

Jöransson, Nils
till Höger

Fakta saknas på båda.

Lilliesward, Magnus Daniel, f. 22/4 1693 i Västmanland.
d. 27/12 1771 i Stockholm.
Son till löjtnant Gabriel Lilliesward och hans hustru Catharina (Christina?) Silfverström. Gift (1) 2/12 1714 med Anna Eleonora Fabritius (1691 – 1714), dotter till envoyén Ludvig Fabritius och hans hustru Anna Catharina von Schönfelt. Gift (2) 26/4 1724 med Anna Sophia Lampa (1707 – 1772), dotter till bryggarådermannen Johan Lampa och hans hustru Elisabeth Westerman.
Adlad friherre 4/7 1764.
Adlig ätt nr 247.

MDLs militära karriär:
Hantlangare vid artilleriet 8/10 1709 och lärkonstapel där samma år,
underfyrverkare vid artilleriet i mars 1710 och sergeant där samma år,
styckjunkare vid artilleriet i september 1712,
fänrik vid artilleriet 23/6 1713 och löjtnant 12/10 samma år,
kapten vid Upplands tremännings Infanteriregemente 25/11 1717,
kapten vid artilleriet i Stockholm 2/12 1719,
major vid artilleriet i Stockholm 13/11 1740,
överstelöjtnant vid artilleriet i Stockholm 16/6 1747,
riddare av Svärdsorden 7/11 1748,
överste i armén 1757,
överste för garnisonsregementet (Lilliesvärdska regementet)
i Landskrona 1759 och generalmajors avsked 1761.

Mannerheim, Gustaf Henrik, f. 19/9 1695 i Livland.
d. 26/1 1777 i Norrköping.
Son till godsförvaltare Augustin Mannerheim och hans hustru Anna Elisabeth Cronstedt.
Gift 9/5 1736 med friherrinnan Beata Funck (1713 – 1785) dotter till landshövdingen friherre Gustaf Funck och hans hustru Christina Cronström.
Adlad friherre 29/2 1768. Friherreätt nr 277.

GHMs militära karriär:
Extra ordinarie kanslist vid riksarkivet 1715,
volontär vid artilleriet 1716,
överfyrverkare vid artilleriet i Karlshamn 1/1 1717,
regementsadjutant vid artilleriet i Karlshamn 22/8 1717,
löjtnant vid artilleriet i Karlshamn 21/7 1718,
kapten vid artilleriet 14/11 1734,
major och chef för artilleribataljonen på Gotland 31/7 1741,
överstelöjtnants karaktär 26/3 1747,
överstelöjtnant vid artilleriet i Göteborg 17/7 1747,
riddare av Svärdsorden 7/11 1748,
överste för Dalregementet 2/4 1750,
generalmajor i armén 29/6 1762,
överste för Jemtlands regemente 1768 och avsked 21/12 samma år.

”Han bevistade bland annat tvenne fälttåg i Norge och belägringen av Fredrikshall. Han upprättade 1741 genom kapitulation med kronan och på egen bekostnad artilleribataljonen på Gotland, bestående av 400 man samt satte under finska kriget nämnda ö i försvarstillstånd medelst allmogens enrollerande och exercerande.”

Mannerheim, Mårten, f. 12/4 1693 i Stockholm.
d. 21/1 1738.
Gift med Sophia Metta Grissbach (1702 – 1781), dotter till majoren Georg Fredrik Grissbach och hans hustru Margareta Metta Blixencrona.
Adlig ätt nr 277.

MMs militära karriär:
Volontär vid fortifikationsstaten i Stockholm 1707,
konduktör vid fortifikationsstaten i Kalmar 19/12 1709,
fänrik vid Skånska fältartilleriet 13/5 1710,
artillerilöjtnant i Kristianstad 19/5 1712,
artillerikapten 22/8 1717,
tygmästare vid artilleriet i Stockhom 14/11 1734.

Enkan Sophia Metta testamenterade 1777 en summa, hvilken 1856 utgjorde 6750 rdr rmt, till pensioner åt fader- och moderlösa barn inom Stockholms stad. Fonden står under vård af Direktionen för Enke- och Pupillkassan.

Lohm, Johan, f. 1686 i Gällaryd.
d. 1738 i Jönköping.
Son till Gudmund Lohm (1644 – 1716) och
Catharina Gumelius f. 1659
Gift 1710 Kristina Tiliander f. 1686 i Pjätteryd, d. 1736 i Jönköping.

Fortsättning i nästa nummer.

Vikten av att kontrollera andrahandsuppgifter

Jag arbetar med en biografi över en viss personalgrupp. Ofta är det svårt att "hitta rätt spår" och jag söker därför bland annat i Disbyt.

Vid sökandet efter Johan Bratt, född 1691, fann jag flera forskare som hade uppgifter om honom. Alla angav att han gift sig 1711 i Vånga socken (E). Min egen uppgift var att han gift sig i Norra Vånga (R). Inför denna majoritet var jag beredd att ändra min egen uppgift men först efter kontroll. I Vånga (E) fanns inte han och hustrun Maria Tornborg. Förnyad kontroll av Norra Vångas (R) vigselbok, där fanns paret. Majoriteten hade således fel!

Slaktforskarhalsningar från
Lennart Larsson

Saxat ur Disketten 2/2009 från DIS Väst

Segelleden Svanå - Fors

Förslag till kanal Västerås-Karbenning vidare till Strömsholms kanal.

Under 1830-talet började greve Knut Lindorm Posse, som ägde Svanå 1818 - 1840, att utnyttja Svartån för transporter av framför allt tackjärn till Svanå. Han ville ersätta den dyra och besvärliga transporten med foror. (Oxar och/eller hästar) Undersökningar hade visat att man enklast kunde frakta tackjärnet från hyttorna i Norberg till Fors (Hörnsjöfors), samt därefter på pråmar till Svanå. Frakt på Svartån, från Norbergstrakten till Svanå, krävde byggandet av ett stort antal slussar och antagligen muddringar och andra kostnadskrävande investeringar.

Ett mudderverk anskaffades 1836 med vars hjälp man muddrade ån, rätade ut segelleden samt prickade ut denna. Broarna vid Salbo och Västerfärnebo byggdes om, den senare till vindbro. Två broar, vid Hällsjö by och Karsbo togs bort. Spångbron vid Axholms storäng togs bort och ersattes med en färja. Bruket bekostade en färjkarl och överenskommelse träffades om att bönderna skulle bygga det ena landfästet och hålla färjkarlen med spannmål. Efter en tvist ersattes det senare med en avgift på en skilling per dragare som fraktades över med färjan.

Greven påbörjade även byggandet av en ångbåt vid ett varv som han anlade vid Norrby. Han byggde även tre pråmar. Ångbåten klarade en last på 5 ton och pråmarna upp till 20 ton, beroende på vattenståndet. Ångmaskinen byggdes vid Åkers Styckebruk och kostnaden för hela hjulångaren uppgick till drygt 985 riksdaler banco. Den hade ett djupgående på 3 fot, vilket innebar att den nästan var flatbottnad.

I början av 1837 sjösattes hjulångaren Svanen, vid en högtidlighet där bl.a. arbetsfolket fick ta del av 4 kannor brännvin samt erhöll 2 riksdaler i drickspengar”.

Kanske hjulångaren Svanen såg ut så här

Ångfartyget användes mest för att dra pråmarna samt för grevens egna utflykter med sin familj och vänner. Transporterna till Svanå bestod av sand från Salbo till det nyuppförda tegelbruket vid Svanå, tackjärn från Fors ner till bruket samt ved från olika platser efter ån. På resan upp efter ån transporterades spannmål, tegel från tegelbruket samt en del smiden till Axholm och andra köpare uppefter segelleden.

Första årets transporter uppgick, enligt räkenskaperna, till 135 tunnor spannmål, 875 skeppspund tackjärn, 235 famnar ved, 1 454 lass sand, 11 skeppspund smiden samt 3 160 tegel.

Besättningen bestod första året av skepparen Anders Persson, styrman C E Lindgren, maskinist John Häggblom och matrosen Per Jacobsson. Dessutom fanns en pråmstyrare på varje pråm.

Vid grunda ställen och vid stark motström fick delar av besättningen hoppa iland, och med hjälp av särskilda draglinor hjälpa till att föra transporten framåt.

Vid ankomst till lastageplatser eller vid broar sköt man ett skott med de två mindre kanoner som båten var försedd med.

Rederirörelsen gick uppenbarligen med stor förlust varför man avvecklade denna redan 1842. Detta år var förlusten hela 3 031 riksdaler 38 skilling banco, ett väldigt stort belopp. Man tvingades muddra kontinuerligt och underhålla broar och lastageplatserna. Utprickningen av farleden saboterades genom att markeringarna flyttades, vilket fick till följd att Svanen ofta gick på grund i Fläcksjön. Då sjön har dybotten var det ganska lätt att dra fartyget flott. Företeelsen var säkert ytterst besvärligt, då den visade att motståndet mot ångbåtstrafiken var stor. Möjligtvis berodde det på att broar togs bort och att bönderna fick längre väg till sina brukningsenheter och dessutom betala för färjningen.

Svanen togs upp under hösten 1842 och transporterades i februari 1843 till Ramnäs, där den sjösattes och såldes. En särskild vagn byggdes, som drogs av 12 par oxar. Hela 81 dagsverken åtgick för transporten, den krokiga och backiga vägen, från Svanå till Ramnäs.

I samband med att seglationen upphörde föreslog bruksinspektorn på Svanå bruk C J Billman att man skulle lämna en begäran till Kungl. Maj:t, om utredning och statsbidrag för byggandet av en kanal efter Svartån. Kanalen skulle gå från Västerås till Karbenning och ha samma djup som Strömsholms kanal. Den skulle även byggas ut från Karbenning ner till sjön Snyten, norr om Ängelsbergs bruk och vidare knappa kilometern ner till Åmänningen och Strömsholms kanal.

Del av karta av Fors (Hörnsjöfors) 1760

VLT publicerar den 4/11 1841 ett inlägg av bonden Daniel Olsson på Danielsberg, Sätrabrunn, som något förkortad lyder;

”Förslag till utwidgade wattenkommunikationer i Westmanland och Dalarne.

Bonden Daniel Olsson wid Danielsberg i Fläckebo Socken har i ofwanstående ämne insändt en uppsatts, hwars hufwudsakliga innehåll wi desto hellre ansett oss böra införa, som det wittnar om en god afsigt och ett berömligt bemödande, Hwad framställningssättet beträffar, ha wi wäl tillåtit oss åtskilliga förändringar, men åsigterna äro Daniel Olssons egna och böra, såsom sådana, bedömas efter en persons bildningsgrad, hwilken saknar andra insigter, än dem han sjelf kunnat sig förwärfwa. Utan anmärkningar meddelas derföre den patriotiska bondens tankar i det wigtiga ämnet.

Sedan en ombyggnad af Strömsholms kanal kommit i frågа synes mig, som denna borde werkställas efter en så utwidgad plan, att icke allenast några bruk i Westmanland och Dalarna skulle deraf draga nytta, utan ett allmännare gagn tillskyndas Riket och besynnerligen de omnämnda prowinserna.

Min mening wore således, att trenne särskildta kanaler skulle inrättas, hwilka slutligen förenades till en, som i Mälaren utfölle wid Westerås. Den gemensamma kanalen (om wi följa dess rigtning ifrån utloppet) skulle sprida sig i tre grenar, af hwilka den ena skulle sättas i förbindelse med nu warande Strömsholms kanal, den andra sträcka sig till Awesta, Hedemora, Fahlun och Österdalarna, samt den tredje till Sala och något derutöfwer.

Sala kanalen skulle utgå ur den gemensamma eller Westerås kanalen 4 mil ifrån nämnde stad norr om Hemmingsbo igenom Gussjö broar och sedan genomlöpa 4 sjöar och åtskilliga rinnande watten utan fall (med undantag wid ett par sqwaltqwarnar, då man skulle ur sjön Långforssen), gå förbi Sala genom derwarande kanal och sjön Sala damm samt sedan utfalla i sjön Hallaren. Nedanom Sala skulle denna kanal blott behöfwa gräfwas 1 mil och ofwanom Sala 2 mil; men beqwämligen kunna begagnas af Kila, Sala, Norrbo, Möklinta, Enåker och Nora Socknar. Ifrån hwilka, utom andra effekter, några 1 000 famnar nu oanwänd god björkwed skulle år-

ligen kunna transporteras till Westerås, Stockholm och andra städer. Endast härigenom skulle allmogen ega god förtjenst och en betydlig förmån beredas flere städer förmedelst ymnigare tillgång på ypperligt bränsle.

Den andra grenen eller Fahlu kanalen skulle gå 1,2 mil Nordwest från Salbohed, passera Swartån, igenom en annan å komma in i Långsjön, åter i en å till Hästbeck, wid byn Broarne löpa in i sjön Snyten, sedan i sjön Åmänningen och widare sträcka sig upp i Dalarne.

Den tredje grenen eller den nuwarande Strömsholms kanal skulle anträffas i Åmänningen.

……

Skulle en sådan kanal komma å bane, blefwe, oberäknadt all andra förmoner, ej någon mackadamifering af Bergslagswägen nödwändig, och det odiösa skjuttsningsbeswäret i det närmaste undanröjdt, emedan man troligen skulle, förmedelst ångfartyg, passera kanalen hellre, än skaka på en dålig landswäg. Dessutom skulle bonden upphöra att ligga på forwäg, skjöta i stället sin jord och sina binäringar hemma samt anwända mera oxar till sina körslor, än nu sker, igenom hwilket allt allmogen skulle winna oberäkneligt så wäl i afseende på sedlighet som wälstånd."

Danielsberg den 23/10 1841
Daniel Olsson

En intressant del i Daniel Olsons artikel är, utöver hans mycket radikala förslag om kanalbyggandet, de avslutande tankarna om att använda mera oxar till sina körslor samt förbättra sedligheten och välståndet. Kan det ha varit så att en del av fororna skedde med oxar? Var sedligheten dålig bland forbönderna, som övernattade på olika ställen efter vägen? Vad menade han med sedlighet, var det spritförtäringen som antagligen kunde vara rätt stor eller fanns det annat som han ansåg vara osedligt? I allmänhet har forningen ansetts som lönsam för bönderna, som en del myndighetspersoner ansåg skada jordbruket. Bönderna ägnade sig åt det mera lönsamma forandet framför jordbruket.

Daniel Olsson var född 18/11 1787 i Ramsta, Björksta socken (U). Föräldrar var Olof Hansson och Greta Maja Jansdotter.

Efter flytt till Fläckebo i samband med giftermål 1813, och fortsättningsvis, angavs födelsedatum till 12/1.

Han gifte sig med bonddottern Brita Andersdotter, född 11/10 1796 på gården Asplund i Smedsbo Rote, Fläckebo (U), där han bor 1813-29.

På gården Danielsberg bor han 1830-39 samt på gården Öster Sätra 1840-58.

I sistnämnda Hfl anges oläsbart vart han flyttar i nov. 1858.

Han var Skattebonde, Nämndeman och Fjärdingsman. Mellan 1842-48 tar han inte nattvarden för vilket han får en förmaning, enligt Hfl, och tar därför nattvard 1849.

Han hade barnen Johan Olof (Björklund) 12/8 1815, Anders Fredrik 21/10 1818, Carl Gustaf 15/9 1821, Lovisa Gustafva 6/6 1824, Lars Peter (Björklund) 1/12 1826 och Eric Daniel 30/11 1829.

Källor; Fritz Anderssons "Svanå bruks historia" och VLT.

Brage Lundström

Nya medlemmar
som hälsas välkomna

Patrik Dahlström
Ulla Maj Elmlund-Andersson
Ralph Andersson
Bengt Löf
Solveig Löf
Lena Kindblom
Kjell Skanser
Sven Göran Svensson
Ingrid Nordqvist
Gunilla Zimmermann
Kenneth Wahlund
Pär Lidberg

Tortuna kyrka

Vad ska man tro på ?

När man hör namnet Tortuna, så kommer man nog osökt att tro att namnet kan härledas till asaguden Tor. Det är ju så många andra Tor-orter som fått sina namn efter honom. Men i Tortunas fall så existerar det också andra ”sanningar”. En är att namnet kommer från en annan asagud,Tyr, som var son till Oden. En tredje, och kanske mer osannolik sägen, är att en tjur tillsammans med några kor skulle ha stångat sig in i kyrkan och att socknen därefter fått namnet Tjurtuna och häradet Tjurbo Härad.

Vilket ursprung Tortuna nu än har så kan man konstatera att också dess kyrkas historia är sägenomspunnen.

När kristendomen infördes i Sverige under 1000-talet blev den gamla kultplatsen i Tortuna renad och helgad för den nya religionen. En enkel träkyrka fanns förmodligen ganska tidigt på området där den nuvarande kyrkan ligger. Vid senare utgrävningar har man hittat en begravningsplats öster om kyrkplatsen vid de s.k. Tingshällarna. Den runsten som nu har murats in i sakristians östra vägg påminner oss om kampen mellan hedendom och kristen tro.

Träkyrkan ersattes av en större byggnad under åren 1285-1310. Den byggnaden har sedan kompletterats och byggts om i flera omgångar. Nuvarande kyrktorn byggdes 1824-1826. Vid en mera omfattande restaurering under 1930-talet återskapades kyrkorummets ursprungliga skönhet genom att de gamla kyrkomålningarna togs fram och konserverades. Dessa unika målningar tros ha utförts redan under mitten av 1400-talet. Vem som målat kalkmålningarna är okänt för eftervärlden, men vissa antaganden har dock gjorts under tidernas gång. Att Tortunamästaren levt i en dominikansk miljö eller varit starkt påverkad av den trosinriktningen är märkbart. Därför vill man anta att han också har haft hjälp av munkar från klostret i Västerås för sitt arbete.

Koret pryds sedan 1934 av ett vackert korfönster där nio frälsningshistorier ur Jesu liv berättas. Stenskivan från det gamla altaret förvaras i tornrummet sedan man bytte till ett träaltare under 1790-talet. Även altarskåpet blev då ersatt med en ny altartavla av Jonas Holmin från Köping.

Någon dopfunt av äldre datum finns inte. Under senare tid har man använt en tennskål från början av 1800-talet som ställts på ett vanligt träbord. Detta ersattes 1950 av en traditionell dopfunt i kalksten och med en dopskål i silver.

Allt kyrksilver från äldre tider har fråntagits kyrkan eller försvunnit på annat sätt. Mycket försvann säkert under slaget vid Badelundaåsen 1521. Ett blixtnedslag 1583 förstörde delar av kyrkan liksom klockstapeln med dess tre klockor. Klockorna ersattes dock omgående med nya, sedan kung Johan III beviljat material. Det är dessa klockor som idag sitter i kyrkans klocktorn.

Predikstolen från mitten av 1600-talet är utförd i samtida allmoge-barockstil och prydd med skulpturer, oljemålningar och långa citat om kraften i Guds ord. Tortuna kyrkas predikstol anses av många experter på området vara en klenod.

Text och Foto: Håkan Holmgren

Hülphers Genealogier

I stiftsbiblioteket på Västerås stadsbibliotek finns en stor samling manuskript, skrivna av Abraham Abrahamsson Hülphers (1734-1798). Han tillhörde en köpmannasläkt i Västerås. För eftervärlden är han känd som topograf, genealog och musikhistoriker. Hülphers genealogiska uppteckningar utgör en viktig källa för släktforskare. Det finns tio volymer med genealogiska anteckningar, främst om släkter från Västmanland och Dalarna. På 1960-talet gjordes det upp ett kortregister, över samtliga personer, som är omnämnda i böckerna. Sammanlagt uppgår de till ca 40.000. Detta kortregister har digitaliserats av Västerås Släktforskarklubb. Tack vare det kan man nu snabbt få fram uppgifter om sökt släkt eller person.

Nu har alla böckerna skannats och gjorts tillgängliga via Internet på: www.bibliotek.vasteras.se

Klicka på ”A-Ö” i övre raden.

Välj ”Hülphers genealogier”.

Klicka på ”Sök” i vänsterkanten så kommer nedanstående söklista fram.

Fyll i ett efter– eller släktnamn och klicka på ”Sök”. Om du klickar på frågetecknet får du några söktips.

En träfflista visas. Se nedan. Får du för många träffar klickar du på ”Tillbaka” och skriver in ett förnamn och söker igen. Observera att ibland saknas förnamnet eller så är det förkortat.

Alternativet ”Ny sökning” raderar det du skrivit i sökfönstret.

Skriver du ingenting och klickar på ”Sök” visas alla 40.000 namnen efter lite väntetid.

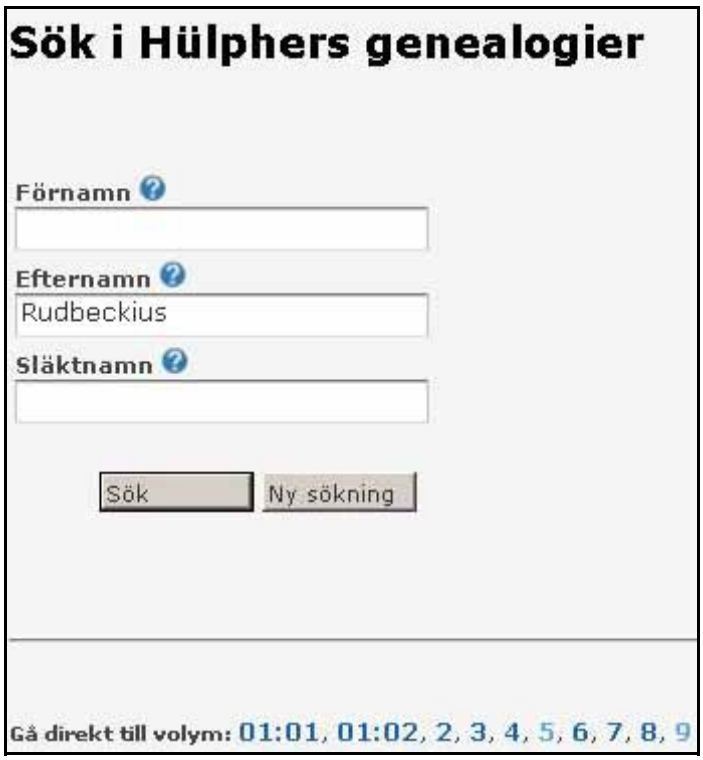

« Tillbaka

Efternamn	Förnamn	Släkt	Volym	Sida	
Rudbeckius			2	145	Visa
Rudbeckius		Rudbeck	9	146	Visa
Rudbeckius	Christina	Arbogensis	2	3b	Visa
Rudbeckius	Joh.	Odelier	2	144a	Visa
Rudbeckius	Johan	Stiernman	2	162a	Visa
Rudbeckius	Johannes	Grubb	9	49	Visa
Rudbeckius	N	Nenzelius	5	132	Visa

Välj en person och klicka på ”Visa”, så kommer rätt sida fram.

Med förstoringsglasen kan du zooma in eller ut eller visa i naturlig storlek. De korsande pilarna visar den storlek som får plats på skärmen. Det går att vrida bilden åt höger eller vänster och att bläddra framåt och bakåt i steg om 1, 5 eller 10 sidor.

Gröna pilen går till träfflistan. Man kan också skriva ut eller spara sidan i pdf-format.

Visningen kan ske som sida, uppslag eller som miniatyrer.

På söksidan kan du även välja att gå direkt till en volym, och sedan bläddra dig fram.

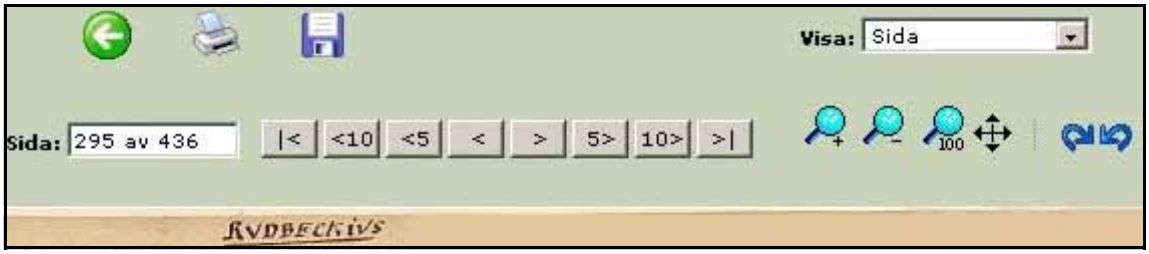

Min mormor minns tillbaka

Specialarbete skrivet av Mia Fröberg 1991
Fortsättning från föregående nummer

Kapitel 5

Högtider

LUCIA

Den trettonde december firades Lucia i skolan med Luciatåg. Senare när mormor gick i folkskolan ordnade JUF[1] fest på denna kväll.

FÖRBEREDELSER INFÖR VINTERN OCH JULEN

Dessa förberedelser började redan i oktober, då dubbla fönster sattes in till vintern. En annan händelse denna månad var den s.k. slånkveckan (24 oktober – 1 november). Då var tjänarna på gården lediga. De som inte ville stanna kvar på Hallstaberg fick söka nytt arbete till kommande år.

I november då tjänarna var tillbaka började bakningen inför julen. Det bakades främst rågbröd och skorpor. I fjorton dagar bakades tre-fyra rågbrödsdegar per dygn, och i två dagar bakades skorpor. Det färdiga rågbrödet förvarades på en stång i taket i bagarstugan. De runda skorporna och kryddskorporna skars i bitar och torkades innan de kunde ätas. Skorporna hade torkat tillräckligt länge då det knäppte i dem om man knackade på dem med fingret.

Därefter var det dags för julslakten. Vanligtvis slaktades två grisar, en kalv och ett får till julen. Man tog reda på nästan allt från djuren. Då mormor var endast fjorton år fick hon ta hand om räntorna. Räntor kallas inälvorna i grisen. Av grisblodet gjordes palt (tjocka kakor av blod) och av inälvorna lagade man pölsa. Djurens hjärta och tunga lagade man till på sådant vis, att man fick kallskuret av det. Sedan användes det till smörgåspålägg. Av grishuvudet gjorde man sylta.

Därefter förbereddes lutfisken. På Anna-dagen lades den torra fisken i blöt i ett dygn. Efter det togs den upp och beströddes med lövaska[2] och kalk. Så låg den i ungefär två veckor. För att sedan få rent fisken lades den på nytt i vatten, som byttes två gånger om dagen tills man skulle anrätta den. Den asklutade fisken var nu klar och den förvarades i två stora tunnor. Lutfisk åt man ända till slutet av februari, och även till påsk.

De ägg som åts på julen hämtades direkt från hönsgården. Av mjölken gjordes kärnmjölksgröt. Ost och smör tillverkades inte på gården ens till julen, utan köptes som vanligt i lanthandeln. Inte bara kött och mejeriprodukter förbereddes inför vintern. Också grönsakerna från sommaren skulle tillredas. För att t.ex. rödbetor, palsternackor och morötter skulle hålla sig över vintern förvarades de i sand i källaren.

Före julen pyntades det i bostadshuset. Bl.a. hämtades gran- och tallris från skogen. Julgranen pryddes med små stearinljus, änglar, glitter och tomtebloss. I toppen satt ingen stjärna, utan ett änglaspel. Det pyntades också med ljus och andra småsaker i huset. Dessutom stod det alltid en en vid trappan, eftersom det sades att enen bringar lycka.

Så småningom kom då julaftonen. Då åts det mycket mat. Mitt på dagen åt både familjen och tjänarna i köket. Då åt de kålsoppa och smörgås. På kvällen samlades sedan alla i stora salen och åt julmat. Julmaten bestod av köttbullar, kalvsylta, fläskaladob, fläskkorv, medvurst, sill, leverpastej, julkorv, saltgurka, knäckebröd (vitt, hårt), havrekakor, lutfisk och sås (däremot ingen potatis), siktkaka och vörtbröd. Till all den här maten drack de mjölk, julmust, läsk eller lättöl. Dessert en bestod av risgrynsgröt med

Gammaldags lanthandel

1. Jordbrukarnas ungdomsförbund

2. Aska från björklöv

sirap (utan mjölk). I gröten låg alltid en mandel eller en liten porslinssak. Den som fick något av det på sin tallrik skulle, enligt sägen, bli gift under det kommande året.

Lite senare på kvällen åt de också mannagrynskaka med sylt och var och en fick en marsipangris. All julmat som blev kvar på bordet fick stå till nästa dag, för enligt sed kunde då tomten komma och äta av den.

Efter all denna mat var det julklappsutdelning och alla bytte julklappar med varandra, både familjemedlemmar och tjänare. När alla hade fått sina julklappar underhöll mormor och Valdemar med sång och musik. Mormor spelade piano och Valdemar klarinett och alla hjälptes åt att sjunga. Under tiden åt man godis, frukt och nötter.

På juldagen gick alla upp tidigt för att åka iväg på julotta i Björksta kyrka. Dit åkte de med häst och släde, på vilken det var fastsatt bjällror och lanternor. De som åkte släde satt på hö och hade ett skydd av älghud spänt över sig för att inte frysa. Efter gudstjänsten var det tävling. Den som kom först iväg från kyrkan skulle bli först med skörden nästa höst. När de kom hem till Hallstaberg drack de varm glögg för första gången under julen.

På juldagen åt familjen Kihlin kålsoppa, bruna bönor och skinka. Till efterrätt åt de sedan apelsinris (ris blandat med grädde och apelsin). På kvällen dukades det fram mannagrynskaka och sylt och när den måltiden var över sov herrskapet en stund. Senare på kvällen drack alla kaffe.

Mormor berättade en sägen för mig om en halmgubbe; Om man inte hade dörren stängd ordentligt kunde en granne kasta in en halmgubbe i huset. Mormor tyckte att det var lite otäckt om en halmgubbe slängandes in, för man visste ju inte vem som hade kastat in den. Att göra så hade väl egentligen ingen betydelse, utan var menat som ett skämt, men mormor tyckte det var otäckt i alla fall.

På juldagsnatten kom det stjärngossar till gårdarna och sjöng. Både pojkar och flickor klädde ut sig. En person var svartklädd. Han var Judas och bar på en stor pung, som var som en stor väska. En var utklädd till kung Herodes, en till knekt och de andra var stjärngossar. Den här gruppen gick omkring hela natten och sjöng i gårdarna. När de hade sjungit färdigt tiggde Judas pengar, mat och annat, som han lade i sin pung. En sång som de sjöng var 'Vi önskar eder alla en fröjdefull jul'.

PÅSKEN

Då mormor var liten var påsken en ganska rolig tid. Det började redan på fettisdagen, då familjen åt hembakade semlor. Mormor berättade om en rolig lek som ungdomarna lekte. Den innebar att den som sov länge på fettisdagen blev kallad för "fettis". Också den som sov längst under påskveckan fick smeknamn. Askonsdagens sjusovare fick gå med en askpåse på ryggen, och blev dessutom kallad för "askfis". Den som bar påsen gjordes det löje av, och ännu roligare var det om påsen gick sönder och askan smutsade ner kläderna. Skärtorsdagens långsovare kallades "skärkus", och långfredagens för "långlat". Påskaftonens sjusovare fick namnet

Midsommar på Hallstaberg

"påsktorsk", påskdagens "påskslosk" och annandagens "annandagsslosk". Den som låg länge under påsken fick dessutom smäll av påskriset.

Men påsken var inte bara lek. Precis som idag pyntades hemmen med ris och prydnadskycklingar. Dessutom målade ungdomarna ägg. När mormor var liten bytte hon också påskägg med sin bror.

På annandagen var det fest. Då var familjen Kihlin bortbjudna. I mormors ungdom var det dessutom bal på kvällen.

På tjugondag Knut kastades granen ut och efter det bjöds alla på kaffe i salongen.

På kyndelsmässoafton, som infaller i februari och som man kallade lilla julafton, åt man alltid lutfisk till middag och gröt till kvällsmat.

Under påskhelgen åts speciell mat. Familjen Kihlin och tjänarna åt tillsammans, och på långfredagen åt de en middag som bestod av stekt salt sill med löksås och potatis, samt ölsoppa. Påskdagens middag innehöll sylta, fläsk, kalvkött och potatis. Under hela påsken åt de naturligtvis också många ägg. Mormor kommer ihåg att en påskafton åt en tjänsteflicka arton ägg.

På långfredagen och påskdagen fick inte mormor åka bort på besök, eftersom det var Jesu lidande. Då måste man hålla sig på gården. De enda besöken som gjordes var kyrkobesöken. Dessa dagar var Laura Charlotta klädd i svart. På annandagen kunde man lämna gården som vanligt. Ofta var det baler den dagen.

SISTA APRIL

Den 30 april började utelivet och alla sommarnöjen, som t.ex. restauranger och dansbanor, öppnades. Denna dag åt man mycket ägg och drack kaffe framför valborgsmässobrasan. Alla gårdar hade en egen brasa.

KRISTI HIMMELFÄRDSDAG

Den här dagen firades inte på något speciellt vis. Mormor berättade dock, att alla garderober skulle vara städade till Kristi himmelfärdsdag för att inte malen skulle gå på kläderna.

TREFALDIGHET

På trefaldighetsafton drack alla på gården ur en källa som rann mot norr. Detta gjordes för att man skulle få en god hälsa under året. Mormor åkte ofta till Ingeborgs slottspark, som är belägen i närheten av Enköping. Där drack de tre glas vatten ur Svinnegarns källa. Det här var en mycket rolig dag, berättade mormor, för de hade med sig matsäck, som de åt ute i gräset. Dessutom kunde man köpa godis och annat gott i parken.

GUSTAVDAGEN

På Gustavdagen, den 6 juni, firades släktnamnet Gustav. Även den här dagen drack familjen Kihlin kaffe i gröngräset i parken på gården. Det var väldigt fint vid den tiden på året, eftersom mandelblommorna just slagit ut.

MIDSOMMAR

På midsommaraftonen åt familjen Kihlin rökt skinka, spenat, potatis och gräddfil. Laura Charlotta hade alltid en rosa klänning, och mormor var klädd i en vit klänning. Under dagen var det dans kring midsommarstången i Hallstaberg. Dansen ordnades av JUF och till den spelade en orkester. På kvällen var det dans för ett par hundra personer på magasinet i Hallstaberg. Där såldes också dricka och konfektyr.

Kapitel 6

Här beskriver jag hur det var att leva under och mellan de båda världskrigen.

Krigstiden

FÖRSTA VÄRLDSKRIGET

När första världskriget bröt ut 1914 klämtade kyrkklockorna till mobilisering. Mormor var fem år då, men hon kommer ihåg det p.g.a. all uppståndelse. Under den här tiden kom särskilda bränslekommissioner till gårdarna och samlade ihop mat och bränsle. Mormors mor var tvungen att gömma mat, så att folket på gården hade något att leva av. När myndigheterna kom till gården för att hämta maten hade Laura gömt potatisen i en lönngång i källaren.

Under första världskriget bakades mycket sådbröd[3]. Vissa varor i affärerna ransonerades. Ibland kunde man få stå i kö i flera timmar för att få ut sin ranson av t.ex. socker. Många fattiga, som inte hade råd att köpa mat, kom och tiggde vid gårdarna på landet.

År 1918, krigets sista år, härjade en fruktansvärd sjukdom i Sverige. Den fick namnet spanska sjukan, eftersom den kom till Sverige med en båt från Spanien. I den här sjukdomen dog mormors bror Valentin, då han som följdsjukdomar fick dubbelsidig lunginflammation och tyfus. När mormor gick till skolan på morgonen kunde likvagnen komma med tre, fyra kistor. Alla på gården, utom mormors bror Valdemar och jungfrun Signe, insjuknade i spanska sjukan. Mormors mor skötte om alla, trots att hon själv var sjuk. Min mormor och

3. Bröd som är bakat på oskalad säd

hennes far var sängliggande med hög feber i 17 dygn. För att få ner febern drack de konjak och brännvin. Penicillin fanns ju inte på den tiden. När mormor insjuknade i spanska sjukan tappade hon allt hår. När det sedan växte ut igen hade hennes tidigare raka hår blivit vågigt. Än idag är hennes hår självlockigt. Efter sjukdomen blev mormors lungor dåliga, och i två, tre år efter tillfrisknandet hade hon sviter av den. Mormor berättade om en kusin till henne som också insjuknade. Han fick sviter i sitt ben och det såg ut som en enda stor varböld.

I september 1918 blev det kallare och sjukdomen började tyna ut, men istället härjade följdsjukdomen TBC svårt i Sverige. P.g.a. spanska sjukan missade mormor ett år i skolan, som hon gick om efter tillfrisknandet.

Under mellankrigstiden fick folk lära sig att veta hut och inte vara så kinkiga. De fick goda råd om matlagning och lärde sig att koka socker och tvål själva. På en del gårdar var det militärförläggningar under mellankrigstiden. Det gick till så, att en officer bad att få ha manöver på någons gård. Sådana manövrer hölls även på Hallstaberg och mormors far hörde sig då för om hur många hästar som ingick i övningen, så att han skulle veta hur mycket vatten och hö som behövdes. De fick betalt för det här, men det var dåligt betalt. Förläggningen hade en egen kock som höll till i gårdens kök.

ANDRA VÄRLDSKRIGET

Då andra världskriget bröt ut var det mera ordning och reda. Allt var bättre organiserat och tillgången på mat var god, jämfört med första världskriget. Under kriget 1939-45 hade folk dessutom mera pengar och kunde köpa varor till överpris. Det var också bättre tilldelning på matkuponger. Eftersom min mormor bodde på en stor gård så hade de inga problem med mat under kriget. I staden, däremot, kunde man få stå i kö i flera timmar för att få köpa ett kilo skarpsill. Det var höga priser på mycket. En höna kunde t.ex. kosta 15-20 kronor. Även ägg och fläsk var dyrt. Det här gynnade bönderna, då de fick bra betalt för sina varor. Mormor berättade att de sålde frukt från egen trädgård för 700 kronor. Det var mycket pengar på den tiden.

med i Lottorna, eller liknande. Däremot följde hon noga krigets utveckling i tidningar och radio. Morfar var med i olika kommissioner och delade bl.a. ut matransoneringskuponger i bygden. Förutom det som hördes på radio och lästes i tidningar, så märktes inte kriget av så mycket. Allt gick sin gilla gång på gården. Radion var mycket betydelsefull. Det var genom den man fick höra vilka som blev inkallade. En del anställda på gården blev inkallade, men morfar blev aldrig inkallad.

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION

RESTAURANGKORT 4 S 32546

KÖTTVAROR

GS

utlämnat mot kupong à 200 poäng till inköpskort GS

Mot varje kupong till detta kort serveras köttvaror motsvarande ungefär 10 poäng

ESSELTE 516366 FEBR 1945

GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT

GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT

GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT GS KÖTT

Vissa varor, som t.ex. olja och fotogen var det brist på. Bristen på bensin gjorde att alla fordon drevs med gengas. Valdemar högg till små vedbitar som användes i gengasaggregaten. Man rörde om i aggregatet med en krok, och den som gjorde det här blev mycket smutsig. Det såg roligt ut, sa mormor.

Under kriget mörklades ibland hus och tåg, då krigsflygplan från Tyskland och andra länder passerade svenskt luftrum.

Mormor var inte engagerad i kriget så mycket. Hon var inte

Mormor har ett starkt minne av då Danmark och Norge anfölls, för då ökade spänningen ytterligare. En hel del norrmän flydde till Sverige, men till Björksta kom bara tre. Mormor berättade också om en sjuksköterska i Uppsala som hade flytt från Norge. Hon hade varit tvungen att gå en bra bit i vatten som gick nästan ända upp till huvudet. Margareta har en bekant som var sjöman under krigstiden. Själv så klarade han sig, men en god vän till honom kom ivägen för en mina.

Mormors familj hade inte sympatier på någon sida. De ville inte att Sverige skulle gå med i kriget, utan förbli neutralt. Då Norge anfölls ökade rädslan för att Sverige skulle intas. Mormor trodde att Sverige skulle kunna intas på ett par dagar, men många andra antog att Sverige skulle göra stort motstånd. När kriget sedan slutade var det stor glädje och man slapp leva i spänning.

Avslutning

Det har varit både roligt och lärorikt att göra den här uppsatsen. Utvecklingen har gått otroligt snabbt under 1900-talet, den sociala och industriella, m.m. Exempelvis kan jag nämna jordbruket, som tidigare anställde mycket folk. Allt gjordes med hjälp av häst och handkraft. Idag är förhållandena helt annorlunda, då jordbruket har rationaliserats och mekaniserat och de flesta av folket har flyttat in till städerna.

Ett annat exempel är skolan, där det fanns små resurser och eleverna inte ens fick några skrivblock. Lärarna var strängare och något slarv fick inte förekomma. Många tycker att skolan har dåliga resurser idag, men det är ingenting, jämfört med hur det var på mormors tid.

Jag kan också nämna det kyrkliga, som genomsyrade mycket av livet förr med husandakt och gudstjänster. Visserligen har kyrkan än idag betydelse för en del, men jag tror att allt fler tvivlar på sin tro.

Jag har hittills skrivit om olikheter mellan mormors och min egen ungdom. Det fanns också likheter. För precis som nu, roade sig ungdomen en hel del förr. Livet var inte bara arbete. Också julen firades på liknande sätt som idag. Vi pyntar ju fortfarande våra hus med gran och änglar och äter mycket god mat – om än inte lika mycket som mormors familj åt.

Som jag tidigare skrivit, har det varit väldigt roligt att göra den här uppsatsen, men den skulle inte ha gått att genomföra utan min underbara mormor, som har ett otroligt minne. Jag avslutar med att tacka henne för att hon ställt upp och hjälpt mig genomföra det här!

Källa

Fakta till den här uppsatsen kommer från min mormor. I åtskilliga intervjuer har hon berättat om hur det var att leva under 1900-talets första hälft. Alla fotografier i uppsatsen har jag lånat från mormor Margaretas fotoalbum.

Släkthistoriskt Forum och Släktforskarnas årsbok

Nu har du chansen att stödja klubben genom att prenumerera på Sveriges Släktforskarförbunds tidning ”Släkt historiskt Forum”. Den utges med 5 nummer per år och kostar 210 kr. Med nummer 5 brukar det följa med en bok eller en CD. Om klubben kan värva en ny prenumerant får den 50 kronor.

Samma villkor gäller om du köper ”Släktforskarnas årsbok 2009”. Priset för den är 215 kronor inklusive porto. Den innehåller längre och mer djuplodande artiklar om släktforskning och angränsande ämnen.

Tag kontakt med någon i styrelsen om du är intresserad.

Rötterbokhandeln på Internet säljer många hjälpmedel för en släktforskare. Där finns böcker, ansedlar, antavlor och olika CD. Som medlem i en lokal släktforskarförening betalar du ett lägre pris. Om dit inköp görs av klubben, slipper du expeditionsavgiften och portokostnaden blir lägre vid samköp. Vi kommer att ha beställningslistor med oss till kommande medlemsmöten. Då kan du också få titta på några av de populäraste produkterna.

http://genealogi.netrix.se/shop/

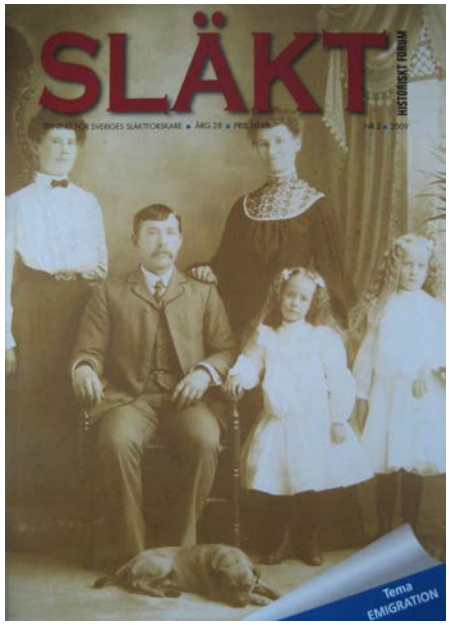

Släktgårdsinventering

Jordbrukareungdomens Förbund - JUF - arrangerar i samarbete med bl.a. släktforskar- och hembygdsrörelserna en landsomfattande släktgårdsinventering. Med släktgård menas i detta sammanhang en jordbruksfastighet som varit i samma släkts ägo - eller arrendebruk – i minst 200 år och som fortfarande (2008) är taxerad som jordbruksfastighet.

Det handlar nu alltså i första hand om perioden 1808 till 2008. Alla som kan dokumentera släktens ägande eller arrende under denna period får ett släktgårdsbevis. Inget hindrar att man dokumenterar ännu längre ägande/innehav för att få fram vilka som är de allra äldsta släktgårdarna som ännu är i bruk.

Släktgårdsinventeringen kommer att pågå fram till JUF:s 100-årsjubileum år 2018 då särskilda släktgårdsdiplom kommer att utdelas på Skansen.

Följande principer gäller för släktgårdsinventeringen.

* Överlåtelse mellan släktingar kan ha skett genom arv, testamente, gåva, köp eller genom övertagande av arrende.

* Med släkting menas i detta sammanhang släktskap tom sysslingar, dvs ny ägare/innehavare ska vara barn, syskon, kusin eller syssling till föregående ägare/innehavare. Även barn eller förälder till sådan släkting räknas, t. ex. barnbarn, faster, morbror, kusinbarn osv. Adoption och äktenskap räknas också som släktskap i släktgårdssammanhang.

* Dokumentation kan ske på valfritt sätt, t.ex. genom ägarlängd i Word-format, utskrift från släktforskarprogram eller GEDCOM-fil där överlåtelse i varje led finns angiven. Man behöver inte kunna ange årtal för överlåtelsen.

Dokumentation ska bestyrkas av styrelseledamot eller särskilt utsedd funktionär i släktforskar- eller hembygdsförening.

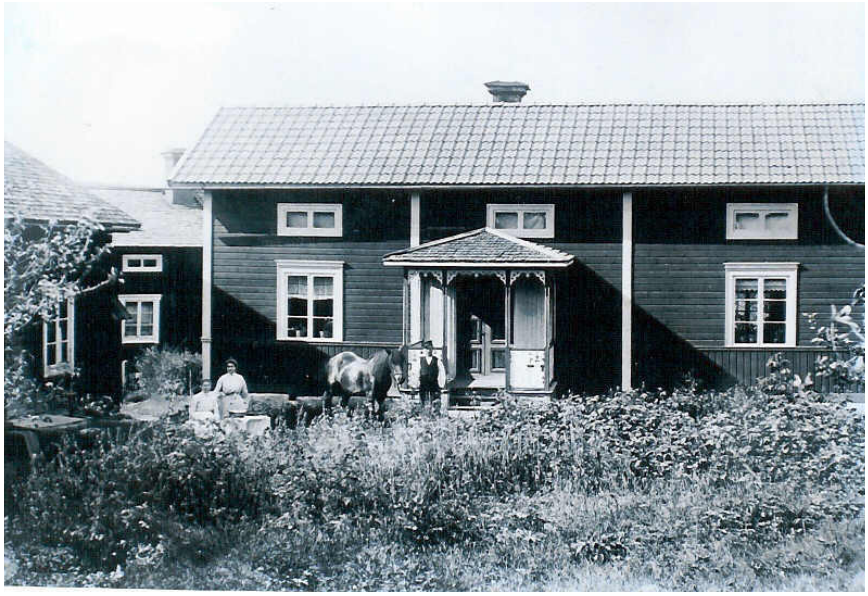

Amanda Hansson (1876-1955), Eva Bergfält och Gustaf Algot Hansson (1880-1947) framför Skinnarsgården i Milsbo by, Torsångs socken i Dalarna.

* Många gårdar har förändrats genom åren. Gårdar som har flyttats eller förändrats geografiskt vid t.ex. skiften räknas som samma gård. Även delägarskap i gård räknas som släktgård om någon del av gården varit i samma släkts ägo.

* Mer information finns på: www.juf.se. En av de ansvariga heter Bertil Ljungars.

* Släktgårdsdokumentation insändes till JUF kansli, Box 2022, 64102 Katrineholm, eller via e-post till juf@juf.se

* Om oklarheter uppstår vid tolkning och tillämpning av reglerna kommer dessa att behandlas av en jury med ledamöter från JUF samt släktforskar- och hembygdsrörelserna.

Från hösten 2008 kommer det att ordnas kurser över hela landet anpassade till släktgårdsinventeringen. Studieplan för sådana kurser kommer att utarbetas av Studiefrämjandet med representanter för släktforskar- och hembygdsrörelserna, och göras tillgängliga för föreningar och studieförbund som önskar anordna kurser. Dessa kurser för släktgårdsinventering kan vara lämpliga för konkret samarbete mellan lokala släkt- och hembygdsföreningar.

Lista över släktgårdsdiplom utdelade efter tidigare genomförda inventeringar år 1930 och 1943 finns på: http://www.juf.se/slak3.htm

Den enda person i Västerås som fått ett diplom är Karl Wässman i Badelunda år 1943.

Du som är släktforskare kanske kan hjälpa gårdsägare att ta fram ägarlängden till fastigheten.

Svenska Konsulatsarkiv

Utrikesdepartementets arkiv, numera på Riksarkivet, innehåller många pärlor för oss som släktforskar. Av särskilt intresse för den som söker sin släkt i andra länder är de svenska konsulatens hemskickade handlingar.

Nationalitetsmatriklar och Medborgarskapshandlingar har nu på förbundets förslag digitaliserats och kommer att läggas ut i SVARs digitala forskarsal. Jämsides med detta hoppas förbundet åstadkomma ett personregister och ett geografiskt register. Denna nya resurs kommer att läggas ut på Rötter, fyllas på kontinuerligt, och vara tillgänglig för alla med användarkonto/lösenord.

I konsulatsarkiven finns det många godbitar, varav de allra mest matnyttiga förmodligen är de s.k. Nationalitetsmatriklarna, en sorts "husförhörslängd" över svenskar och svenskättlingar i respektive konsulats ansvarsområde.

Nationalitetsmatriklarna ger utförlig information om de enskilda utvandrarna, men också om deras äktenskap, barn, adresser, flyttningar, dödsfall o.s.v. En del matriklar, som t.ex. Hamburg och Lübeck, innehåller tusentals poster medan andra kanske bara har något hundratal.

Det mesta är lättläst, men det skadar inte med lite geografiska kunskaper, för att rätt tyda och förstå ortsangivelserna.

Ett exempel: Nils Carlsson född 20/9 1856 å Gränsö af S:t Anna socken i Östergötland. Sjöman på "Glynwood" av Swansea. Död i december 1877 å hospital i Dublin "af skada förorsakad genom fall från tacklingen". Kvarlåtenskap: £15, 1, 10 samt "chest and bag". Anhöriga: Fader C E Nilsson i Lerudden, S:t Anna och byggmästare C. Nilsson i Valdemarsvik. Underrättat av vice consul i Dublin den 16/1 1878.

Medborgarskapshandlingar, även kallade "Förbehåll". Bakgrunden till skapandet av dessa dokument tycks vara en ny lag från den 10 oktober 1894 om förvärvanden och förlust av medborgarrätt. Den stora emigrationsvågen skapade uppenbarligen ett behov av att dokumentera vilka av alla emigranter, som fortfarande kunde betraktas som svenska medborgare. Gränsen sattes uppenbarligen till 10 år. Hade man varit frånvarande längre tid än så förlorade man sitt medborgarskap, om man inte till närmaste konsulat inkom med ett förbehåll om att få behålla det.

Ansökningarna, eller snarare ”förklaringarna”, om förbehåll är uppenbarligen författade efter en mall, och är ljuvligt utförliga.

Hör bara:

Undertecknad Anders Ulrik Schröder, född den 25 februari 1833 i Liane, Carlanda socken, Wermlands län av föräldrarna, Gustaf Magnus Schröder och Ingeborg Lidén, förklara härmed, att jag, med åberopande av 7 paragrafen af Lagen förvärvande och förlust af medborgarrätt af den 10 oktober 1894 gör sig förbehåll om bibehållande af min svenska medborgarrätt. Till stöd för denna förklaring lämnas nedanstående uppgifter hvilka jag på Tro och heder förklarar vara med sanningen överensstämmande.

Jag utflyttade från Sverige i October månad 1856 til St Petersburg hvar jag vistades inemot 2 år och sedan till Moscau, Odessa och Constantinopel och sedan till Alexandria i Egypten i October månad 1859 hvar jag sedan vistats.

Denna förklaring omfattar min hustru Alinda Chavanne, född 20 augusti 1844 i Vayres, Canton och Arrondissement de Libourne, Departement de l´Gironde, samt barnen:

Hilda Paulina, född den 10 Januari 1863

Gustaf Jean Magnus, den 15 Decembre 1864

Victoria Elisabeth, den 23 Novembre 1867

Eric Axel, den 25 Mai 1871

Amelie Valentine, den 26 Augusti 1873

Louis Harald, den 6 Oktober 1875.

Alexandria den 15 Mai 1896
Anders Ulrik Schröder

Förbehållen omfattar över 10.000 akter och med kanske i genomsnitt fem personnamn i varje akt kommer det att handla om en mycket stor databas med säkert över 50.000 poster. En del av samlingen handlar givetvis om svenskar i USA, eftersom det var där den överlägset största delen av de svenska emigranterna hamnade. Dock inte så stor del som det procentuellt borde vara. Detta beror säkert på att svenskarna i USA redan efter 7 år hade möjlighet att bli amerikanska medborgare, och därför inte var så intresserade av att fortsätta vara svenskar. I stället är det länder som Tyskland, Danmark, England, Ryssland och Australien som dominerar. Exotiska är onekligen inslagen från Syd-Amerika, Afrika och Asien.

Artikeln är från Rötter.

På nästa sida finns en läsövning av en medborgarskapshandling.

Läsövning med lösning

Medborgarskapshandling. Se föregående sida

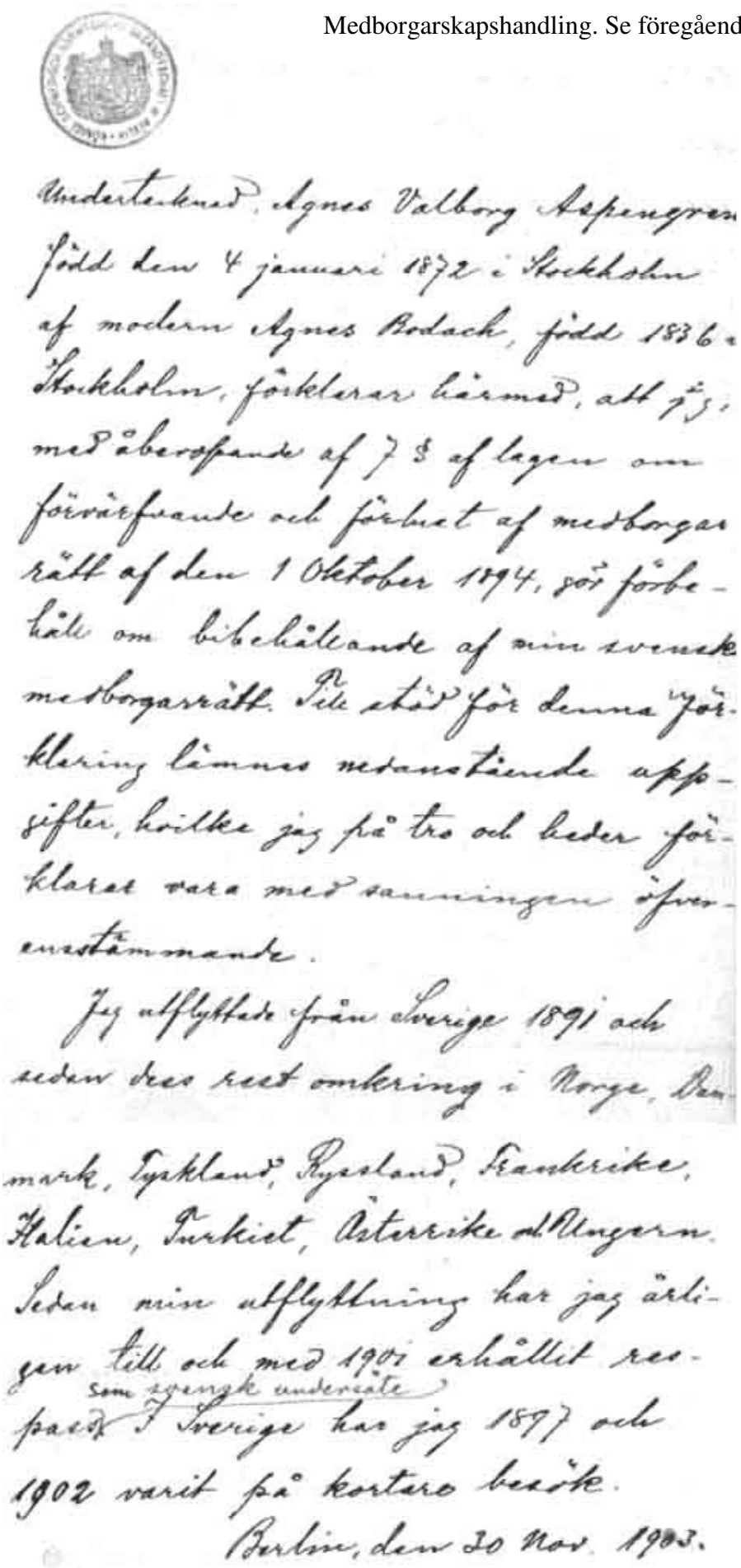

Undertecknad Agnes Valborg Aspengren
född den 4 januari 1872 i Stockholm
af modern Agnes Bodach, född 1836 i
Stockholm, förklarar härmed att jag
med åberopande af 7 § af lagen om
förvärfvande och förlust af medborgar-
rätt af den 1 Oktober 1894, gör förbe-
håll om bibehållande af min svensk
medborgarrätt. Till stöd för denna för-
klaring lämnas nedanstående upp-
gifter, hvilka jag på tro och heder
förklarar vara med sanningen öfver-
ensstämmande.
Jag utflyttade från Sverige 1891
och sedan dess rest omkring i Norge, Dan-
mark, Tyskland, Ryssland, Frankrike,
Italien, Turkiet, Österrike och Ungern.
Sedan min utflyttning har jag årli-
gen till och med 1901 erhållit res-
pass som svensk undersåte. I
Sverige har jag 1897 och
1902 varit på kortare besök.

Berlin, den 30 Nov. 1903.

Agnes Valborg Aspengren
Sångerska
Adr. Leipzig, Battenberg
efter 1/1 1904
Dresden, Philarmonie

Manne Hedbergs digitala skolplanschmuseum

Denna hemsida bygger på Manne Hedbergs unika skolplanschsamling. Syftet med sidan är att ta tillvara och synliggöra detta kulturarv. Istället för att skolplanscherna, bara magasineras, samlar damm och glöms bort, ger denna sida en möjlighet att sprida bilderna och dess historia. Att ge en inblick i hur vår värld visuellt illustrerades i den svenska skolutbildningen under merparten av 1900-talet. Men också att återuppväcka minnen för oss som kom i kontakt med skolplanschernas värld under vår egen skoltid.

Sala före 1880 års brand.

Manne Hedberg föddes den 15 januari 1909 i Österäng, Kumla socken, Västmanlands län. Han arbetade under sin levnad som lantbrukare och snickare. I slutet av 1960-talet, i samband med att många byskolor lades ned och mycket skolmaterial slängdes eller brändes, väcktes hans intresse för att rädda de gamla skolplanscherna till eftervärlden.

Han började samla skolplanscher den 11 juli 1969 vid en skolauktion vid Bennbäcks Folkskola i Möklinta där han fick intresse för de ofta så färgrika och innehållsrika väggplanscherna.

Han minns en hel del från sin skoltid i Österby skola i Kumla där han gick hela sin skoltid, som då var sex år. På de höga, kala och slätstrukna väggarna hängdes emellanåt upp någon färgglad plansch som var aktuell just då för ett visst ämne.

Ett par planscher hängde alltid uppe som en färgklick. Det var den aktuella om årstiderna, Vår, Sommar, Höst eller Vinter. Det var motiv från en lantgård där det hände så oändligt mycket, och så mycket folk det var i arbete, far och mor, farmor och farfar, morfar och mormor, pigor och drängar, samt en massa barn, alla i sysselsättning med något.

Det blev en gedigen samling vilken ärvdes av hans dotter Inger Wåhlstedt som sedan överlät den till sin son Håkan Wåhlstedt. Den stod orörd under drygt 30 år efter Mannes bortgång. År 2000 hölls en utställning på Stadsbiblioteket i Västerås. Under 2008 har samlingen kompletterats och växt ytterligare genom Håkans försorg.

Samlingen består idag av ca 2500 gamla skolplanscher och skolkartor. En av de största i landet. I detta digitala skolplanschmuseum finns ca 1500 olika skolplanscher avfotograferade. Därtill består samlingen av ca 500 dubbletter och ca 500 gamla ihoprullade skolkartor.

Läs mer och titta på de olika planscherna på:
www.skolplanscher.se

Gå inte över förrän bussen har gått! OBS vänstertrafik.

Höstens aktiviteter

Tid och plats: se sista sidan

Släktforskardagar i Falköping den 22-23 augusti

Kom till den stora Släktforskarmässan i Frejahallen med över 60 utställare och pröva på hur det är att släktforska. Mässan med GRATIS INTRÄDE håller öppet under lördagen kl. 10-17 och under söndagen kl. 10-16. Samtidigt pågår föreläsningar, visningar, arkeologiutställning, teaterföreställning och mycket annat i Medborgarhuset.

Föreläsare:
- Dick Harrison
- Gull-Maj Lindström
- Thord Bylund
- Bengt-Olof Käck
- Anna-Lena Hultman/ Ted Rosvall
- Bo Nordenfors / Pilka Herner
- Lars Bägerfeldt

Falbygdens Släktforskarförening

www.fsffalbygden.se/forb_index.htm

Theresa Johnsson är doktorand vid Ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet och hennes avhandling handlar om människor som av olika anledningar hamnade utanför sockengemenskapen. Tillhörigheten till en socken märks bland annat genom att man blev mantalsskriven och införd i kyrkböckerna. Trots statsmaktens stora intresse av att hålla reda på sina medborgare fanns emellertid en hel del människor som antingen ströks ur kyrkböcker och mantalslängder eller som aldrig varit skrivna någonstans. Dessa människors situation var i sig olaglig, och de riskerade därför att häktas och dömas till fängelse på obestämd tid. Theresa Johnsson berättar i sitt föredrag om hur människor kunde hamna i en sådan situation och vad som kunde hända när människor inte hade rätten att lagligen vistas och arbeta på en plats.

Släktforskarmässa i Eskilstuna den 17/10

Beskrivning av programmet:

Guidade studiebesök på Företagsarkivet

Följande föredrag kommer att hållas:

Kl. 10.00 **Hans Högman**
Södermanlands Regementes historia samt indelningsverket.
Se hans fullmatade hemsida:
www.algonet.se/~hogman/

Kl. 13.00 **Leif Jakobsson**
Foton och föremål berättar.
Leif är journalist på P4-Sörmland.

Kl. 15.00 **Kalle Bäck**
Statare och torpare i Sörmland.

Kalle Bäck blev FD i historia vid Stockholms universitet år 1984.
Han är docent vid Stockholms universitet och lektor i historia vid Linköpings universitet

Aktuella projekt:

Landsbygdens modernisering. Hur Sverigebilden med den röda stugan, vita kutar, trädgårdsplantering, två våningar, tegeltak mm slår igenom och etableras.
Den svenska dansbandskulturen. Syftet är att analysera hur och på vilket sätt en kulturell identitet skapas, reproduceras och förändras bland utövare och publik i denna av musiketablissemanget och många andra så illa sedda och förtalade musikform

Publikationer:

Genomförandet och resultatet av storskifte och laga skifte i Svembs by. 1975.
Bondeopposition och bondeinflytande under frihetstiden. Centralmakten och östgötabönderna reaktioner i näringspolitiska frågor. Stockholm 1984.
Början till slutet. Laga skiftet och torpbebyggelsen i Östergötland 1827-65. Linköping 1992.
Trehörna säteri och Behmska stiftelsen. Klockrike 1992.
Det svenska dasset, inte bara en skitsak! En historisk studie av dassets betydelse som forum för social kontakt och medborgarfostran. Linköping 1994.
Östergötland under frihetstiden. Linköping 1997.
Den besvärliga svärmodern. Myt, nidbild eller verklighet. En historisk studie av förhållandet mellan svärdöttrar och svärmödrar. Linköping 1999.
Historiska Historier. 2006.

Entré till mässan är 40 kronor.

Bilder från vårens arrangemang

Åke Dahlkvist, Lars Åhlin, Christina Norlander och Sven Edman vid Bergslagssamverkans möte i Köping.

Christer Karlsson, Eva Matsson och Jan Larson studerar Hülphers genealogier.

Anders Thornström, Ernst Andersson och Michael Persson pratas vid under Släktforskningens dag.

Brage Lundström sitter ordförande under årsmötet.

Sigun Eriksson, Ulla Maj Elmlund-Andersson och Ralph Andersson. Vid mötet för nya medlemmar.

Anna-Lena Hultman

Avsändare:
Västerås Släktforskarklubb
c/o Sven Olby
Ragnaröksgatan 12
723 55 Västerås

FÖRENINGSBREV B

SVERIGE

PORTO BETALT

Program

Tysk invandring till Västerås efter andra världskriget
Torsdag den 3 september kl. 18 i Lykttändaren i Kyrkbacksgården, Västra Kyrkogatan 8
Gunilla Zimmermann berättar om sin forskning om vilka som kom hit, varför de lämnade sitt hemland, varför de kom just hit och hur det gick för dem.
Efter föredraget fikar vi till en kostnad av 30 kronor.
Anmälan senast 29/8 till Karin Jyrell tel. 021-84 15 88 eller e-post karin.jyrell@tele2.se

Kulturnatten
Lördag den 19 september kl. 18-22 i forskarsalen på Stadsbiblioteket.
Fråga en släktforskare.

Ordna ditt släktarkiv
Torsdag den 1 oktober kl. 18 i Lykttändaren i Kyrkbacksgården
Ellinor Elmberg föreläser
Efter föredraget fikar vi till en kostnad av 30 kronor.
Anmälan senast 25/9 till Kerstin Andersson tel. 021-246 58 eller e-post e-k-k-a@telia.com

Släktforskarmässa
Lördag den 17 oktober kl. 9-17 i Munktellmuséet i Eskilstuna. Entré 40 kronor.
Utställningar och föredrag.
Kalle Bäck, Hans Högman, Leif Jacobsson. Se sidan 22.
Samåkning i egna bilar. Samling kl. 8 på parkeringen bakom Centralstationen (Kungsängsgatan)
Anmälan senast 10/10 till Sven Olby tel. 021-204 94 eller e-post sven.olby@telia.com

Arkivens dag
Lördag 14/11 kl. 12-16 i Rikssalen på Slottet. Temat: ”På liv och död”
Vi har en skärmutställning och datorer med databaser för släktforskning.

A
ARKIVENS DAG

Järnkärringar
Torsdag den 19 november kl. 18 i Lykttändaren i Kyrkbacksgården.
Håkan Henriksson från Örebro arkivcentrum berättar om kvinnor i gruvnäringen.
Efter föredraget fikar vi till en kostnad av 30 kronor.
Anmälan senast 14/11 till Gunnar Andersson
tel. 021-12 35 48 eller e-post gg.andersson@telia.com

Välkommen!

Jourhavande släktforskare

Onsdagarna 7/10, 4/11 och 2/12 kommer det att finnas en eller flera hjälpande händer i släktforskarrummet mellan kl. 16 och 19.
Personerna brukar ha grå västar på sig, och det är bara att gå fram och be om hjälp.